

Měřínský, Zdeněk

Prof. PhDr. Vladimír Nekuda, DrSc. * 23.5.1927 - † 10.5.2006

Archaeologia historica. 2006, vol. 31, iss. [1], pp. 443-445

ISBN 80-7275-061-5

ISSN 0231-5823

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/140686>

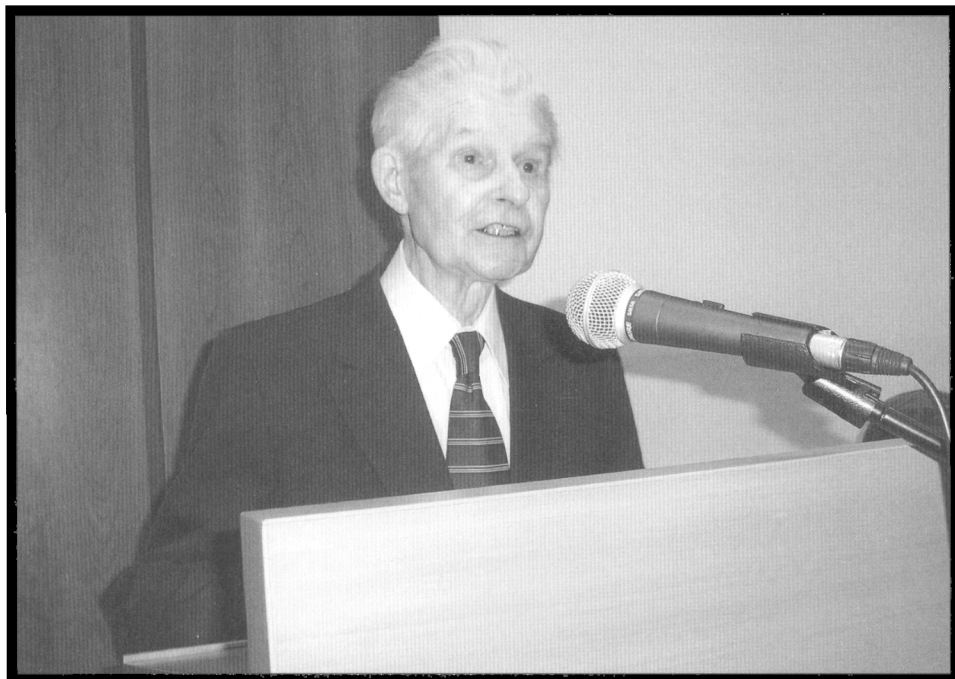
Access Date: 24. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Prof. PhDr. Vladimír Nekuda, DrSc.

* 23. 5. 1927 – † 10. 5. 2006

Dne 10. května 2006 se archeologická obec dozvěděla smutnou zprávou o skonu významného archeologa středověku a zakladatele sborníku *Archaeologia historica*, který také do posledních chvil svého života od roku 1976 v počtu úctyhodných 31 ročníků redigoval, prof. PhDr. Vladimíra Nekudy, DrSc. Jeho rodištěm byla ves Vicenice na Třebíčsku, kde spatřil světlo světa 23. května 1927 jako poslední z osmi dětí. Od roku 1940 navštěvoval reálné gymnasium v Třebíči, kde také v roce 1947 maturoval a poté studoval na filozofické fakultě Masarykovy univerzity v Brně historii, klasickou archeologii a latinu. Studium u vynikajících profesorů jako byli například Gabriel Hejzlar, Emanuel Šimek, Ferdinand Stiebitz, Rudolf Holinka, Rudolf Urbánek a Jaroslav Ludvíkovský, dalo Vladimíru Nekudovi, vedle vrozené cílevědomosti, systematickosti a pílě, základ k další badatelské činnosti. Po úspěšně v roce 1952 vykonané rigorózní zkoušce se však PhDr. Vladimír Nekuda nemohl vzhledem k dobovým poměrům vědecké práci věnovat a několik let působil jako středoškolský profesor.

Teprve v polovině roku 1959 nastoupil do tehdy Moravského muzea (dnes MZM) a s jeho jménem zde bylo spojeno dobudování historicko-archeologického oddělení, kde s normalizační přetřzkou po roce 1968, kdy v letech 1973–1976 byly zastaveny jeho výzkumy a posléze dočasně oddělení likvidováno, působil jako jeho přednosta až do konce února roku 1989 a poté dále jako vedoucí vědecký pracovník. V roce 1964 dosáhl Vladimír Nekuda na základě úspěšné obhajoby disertační práce *Středověká keramika na Moravě* na Karlově univerzitě v Praze vědecké hodnosti kandidáta historických věd a keramice se věnoval i v dalších pracích, zejména dosud cenné a v době vydání průkopnické základní práce *Středověká keramika v Čechách*

a na Moravě, kterou napsal v roce 1968 spolu s Květou Reichertovou (1921–2004). V rámci příprav k výše zmiňovaným dílům zabývajících se keramikou vznikly i další monografie a zejména je zúročil popularizačně jako člen kolektivu připravujícího pro badání o keramice přelomovou výstavu *Středověká keramika v Československu* instalovanou roku 1963 v Národním muzeu v Praze i v následujícím roce 1964 na brněnském Špilberku otevřenou výstavu *Z dílen středověkých hrnčírů*, sledující moravské a slezské středověké hrnčířství.

Hlavním badatelským tématem Vladimíra Nekudy se však stal od jeho nástupu do Moravského muzea výzkum zaniklých středověkých vesnic a velká část výsledků, jichž bylo na Moravě dosaženo, souvisí s jeho badatelskými aktivitami. Ve 2. polovině padesátých a na počátku šedesátých let minulého století počal být právě Vladimírem Nekudou a několika dalšími badateli jako byl například Antonín Hejna (1920–1986), Václav Burian (1921–1998), Jaroslav Král (* 1921), Belo Polla (1917–2000), Dagmar Šaurová (1909–1982), Boris Novotný (1922–1983), o něco později A. Habovštiak (1932–2000), Zdeněk Smetánka (* 1931) a Miroslav Richter (* 1932), plněn úkol vytyčený akademikem Jaroslavem Böhmem (1901–1962) požadující komplexní výzkum sídlišť raného a vrcholného středověku. Jeho cílem bylo postihnout sociálně ekonomické procesy, studovat středověké zemědělství jako jeden ze základních a nejdůležitějších faktorů ekonomických, poměry ve výrobě atd.

Za důležitý mezník badání o této problematice lze považovat právě práci Vladimíra Nekudy z roku 1961 *Zaniklé osady na Moravě v období feudalismu*, obsahující soupis zaniklých středověkých vesnických sídlišť, analýzu příčin jejich zanikání a srovnání tohoto jevu v rámci celoevropského vývoje i na podkladě prvních výsledků výzkumu archeologického. Toto dílo se stalo základem a východiskem k dalšímu studiu této historické problematiky, při němž významnou roli hrály Nekudovy systematické výzkumy zaniklých vesnic Mstěnice u Hrotovic a Pfaffenschlag u Slavonic na jihozápadní Moravě zahájené již v roce 1959. Výzkum prvé z nich byl zhodnocen velmi pohotově v rozsáhlé monografii *Pfaffenschlag. Zaniklá středověká ves u Slavonic (Příspěvek k dějinám středověké vesnice)* vydané již v roce 1975 a o dosud neuzavřeném výzkumu Mstěnic vydal celkem tři svazky: první nazvaný *Mstěnice 1. Zaniklá středověká ves u Hrotovic (hrádek, tvrz, dvůr a předsunutá opevnění)* v roce 1985, druhý spolu s R. Nekudou *Mstěnice 2. Zaniklá středověká ves. Dům a dvůr ve středověké vesnici* v roce 1997 a jako třetí v roce 2000 následovaly *Mstěnice 3. Zaniklá středověká ves u Hrotovic. Rané středověké sídliště*. Později v sedmdesátých letech zahájil také výzkum zaniklé středověké vesnice Bystec v Jedovnic na Drahanšské vrcholně objevené Ervínem Černým (1913–2001), v němž později pokračoval Ludvík Belcredi.

Všechny výzkumy Vladimíra Nekudy přinesly mnoho nových poznatků o životě středověké vesnice na Moravě v širších středoevropských souvislostech, tato problematika se stala obsahem řady jeho článků a studií, které shrnul do prozaitiv v rukopise připravené rozsáhlé monografie. Bylo při nich získáno i nepřehledné množství památek hmotné kultury a daly též možnost řešit otázky hospodářsko-sociální, jakož i problémy prostorového uspořádání vesnických sídlišť. Koncepce i metodika těchto výzkumů ovlivnily další rozvoj badání archeologie středověku na Moravě v šedesátých a sedmdesátých letech. Zájmy Vladimíra Nekudy však zasáhly i do dalších oblastí badání o středověkém období a věnoval se nejen archeologii vesnických sídlišť, ale velmi záslužnou prací byl soupis drobných středověkých fortifikací vydaný v roce 1981 spolu s Josefem Ungerem pod názvem *Hrádky a tvrze na Moravě*, věnoval pozornost středověkému sklářství, řemeslné výrobě obecně, osídlení jihozápadní Moravy a přílehlé oblasti dolnorakouského Waldviertelu a zabýval se také kritickým zhodnocením a edicí písemných pramenů, konkrétně urbářů na panství brněnské kapituly. Neopomíjel ani oblast novějších a nejnovějších dějin, o čemž svědčí například obsáhlá publikace z roku 1969 *Sto padesát let Moravského muzea v Brně*. V rámci mezinárodní spolupráce se Vladimír Nekuda podílel na zpracování slovanského osídlení v Pohavoli a výzkumu slovanského hradiška v Berlíně-Špandavě, která vstúpila v monografii *Die Keramik vom Burgwall in Berlin-Spandau* vydaná v Berlíně roku 1993.

S vlastním vědeckým badáním Vladimíra Nekudy úzce souvisela i popularizace jeho výsledků a poznatků. Zmiňovali jsme již jeho podíl na výstavách o středověké keramice ze šedesátých let, ale mimořádný ohlas měla především výstava o středověkých vesnicích *Zmizelý život* instalovaná v letech 1967–1970 v Brně a poté v řadě evropských měst a dále to byla výstava *Středověká vesnice na Moravě ve světle archeologických výzkumů*, která se od roku 1981, kdy byla součástí XIII. celostátní konference k problematice historické archeologie v Brně, dočkala reinstalaci v řadě rakouských, německých a polských měst i ve švýcarské Basileji. Výstavy měly také kulturněpolitický význam a reprezentovaly výsledky československé archeologie i historické vědy vůbec v zahraničí, zejména pak v západních zemích. Spolupracoval i na některých dalších zahraničních výstavách realizovaných rakouskými badateli. Výsledky badání československé a později po roce 1993 české a moravskoslezské archeologie středověku také Vladimír Nekuda prezentoval svými přednáškami v zahraničí, které proslovoval pro veřejnost, na univerzitách, jakož i u příležitosti řady mezinárodních kongresů a sympozií. Tato dlouhodobá vědecká spolupráce zvláště s německými kolegy a jeho přednášková činnost zde byla v roce 1991 oceněna Nadací Alexandra von Humboldta v Bonn-Bad Godesbergu udělením Humboldtovy ceny za vynikající mezinárodní výsledky na poli historických věd.

Se jménem Vladimíra Nekudy byla spojena i aktivizace činnosti *Musejního spolku* v Brně během šedesátých let a od roku 1971 stál prakticky až do své smrti v čele této významné kulturní a vlastivědné instituce přetvořené roku 1979 na *Muzejní a vlastivědnou společnost* v Brně, vydávání *Vlastivědného věstníku moravského a Vlastivědy moravské*. Nesmíme opomenout ani pedagogické působení Vladimíra Nekudy. Vyučoval na katedře muzeologie při Národním muzeu v Praze a v letech 1964–1981 se podílel také na výuce

archeologie na Filozofické fakultě tehdejší UJEP, dnes Masarykovy univerzity v Brně a vychoval zde i řadu žáků působících dnes v mnoha našich institucích. Jednorázově i dlouhodobě přednášel i na zahraničních univerzitách. Vědeckou hodnost doktora historických věd mohl však získat až za nových politických poměrů v roce 1991, podobně jako hodnost docenta mu mohla být na Masarykově univerzitě udělena až po habilitaci v roce 1993 a profesura v roce 2002.

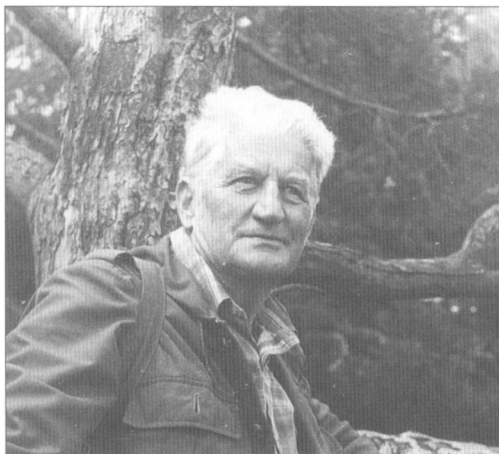
Ve Vladimíru Nekudovi odešla jedna z posledních zakladatelských osobností archeologie středověku, člověk, který výrazně přispěl k jejímu rozkvětu a vychoval řadu žáků, kteří budou v jeho díle pokračovat.

Čest jeho památce!

ZDENĚK MĚŘÍNSKÝ

Zemřel Miloš Šolle (1916–2004)

Necelé 4 týdny před svými 88. narozeninami, dne 14. 11. 2004 zemřel po krátké nemoci přední český slovanský archeolog, emeritní vedoucí vědecký pracovník Archeologického ústavu AV ČR v Praze, dr. Miloš Šolle, CSc. Narodil se v Praze (11. 12. 1916) jako nejmladší, pátý syn ředitele Hypoteční banky Josefa Šolle. Jeho otec byl v období první světové války členem Československého národního výboru a v roce 1918 při vzniku Československé republiky jeden z poslanců Národního shromáždění. Po absolvování klasického Arcibiskupského gymnázia v Praze přichází M. Šolle v r. 1936 na Filozofickou fakultu Univerzity Karlovy. Zde je žákem profesorů J. Cadíka, a R. Vackové na klasické archeologii a profesora J. Cibulky na oboru křesťanské archeologie. Jako další obor studoval prehistorickou archeologii, kde byli jeho učiteli profesori J. Schráníl, J. Eisner a J. Filip. V době po uzavření vysokých škol nastoupil

M. Šolle do Státního archeologického ústavu, kde získává pod vedením tehdejšího ředitele J. Böhma první terénní zkušenosti, především na výzkumu staroslovanské Budče (v roce 1941). Později v letech 1944–1945 byl totálně válečně nasazen u firmy Deutsche Luft Hansa. Praze zůstal věrný po celý život.

Již záhy v r. 1945 dokončil univerzitní studium na základě disertační práce „Geometrický styl v Řecku“ a jako první archeolog získal po válce titul PhDr. V r. 1947 byl ustanoven vrchním komisařem Správní osvětové služby a aspiruje na funkci vedoucího vědeckého pracovníka. Záhy se stává vedoucím vědeckého oddělení ústavu, členem redakční rady Archeologických rozhledů a také je pověřen přednáškami na fakultě. Jeho disertační práce, doplněná ze studijní cesty po italských muzeích v r. 1947, byla o dva roky později publikována (v r. 1949) pod názvem „Počátky helénské civilizace“ v edici Filozofické fakulty UK. Práce byla zaměřena na vztah mykénské a raně řecké kultury a také na soudobou kulturu villanovskou na italské půdě a v Podunají v epoše před nástupem historických Keltů. Do tohoto období náleží okruh Šollových prací a zpracování s tematikou mladšího pravěku na Moravě. Práce byla po roce 1949 stažena z veřejného prodeje pro její nemarxistické pojetí v duchu a stylu Maxe Dvořáka a směla být používána jen v rámci vědeckých institucí.

V průběhu 50. let dochází k rozhodující změně jeho odborného zaměření. Ředitel AÚ akademik J. Böhme ho v rámci velkorysého projektu výzkumu slovanských hradistiš pověřil vedením terénního výzkumu na hradišti Stará Kouřim. Zásadní a unikátní objevy na této lokalitě, především výzkum opevnění, objev halové stavby a knížecího pohřebiště z 8.–10. století, přivedly M. Šolleho k raně středověké problematice a natrvalo určily jeho další odborné zaměření. Zpracování knížecího pohřebiště (1959) bylo podkladem pro udělení vědecké hodnosti CSc. Celkové zpracování výzkumu Staré Kouřimi přinesla potom Šollova kniha „Stará Kouřim. Ohnisko velkomoravské kultury v Čechách“, Academia, Praha 1966, která se stala jednou ze základních prací české slovanské archeologie.

Po smrti J. Böhmy (1962) a zvláště po r. 1968 s nástupem tzv. normalizace nedostávalo se M. Šolli, který se nikdy netajil svou křesťanskou vírou a skeptickým vztahem k marxistické ideologii, náležitého ocenění a odpovídajícího postavení. Zejména se to projevilo znemožněním obhajoby již předložené doktorské disertační práce pro získání hodnosti DrSc. Pouhý měsíc před termínovanou obhajobou s již jmenovanými oponenty (1971). Pozdější úsilí o obnovu řízení, které bylo podpořeno ředitelem ústavu akademikem J. Filipem (1974) vyznělo naprázdno.

Po omezení prací na Staré Kouřimi se přesouvá těžiště Šollova zájmu postupně na blízké, důležité